

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 23.06.2024

Kabul / Accepted: 05.08.2024

Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1503552

**ADİYAMAN YÖRESİ AĞIZLARINDAN DEYİMLERE
KATKILAR***

Sunay DENİZ**

Öz

Türk dili, deyimleriyle oldukça zengin bir söz varlığına sahiptir. Deyimler, çok sözle ifade edilecek bir durumu veya kavramı kısa yoldan, ilgi çekici bir biçimde, daha etkili bir üslupla âdeta göz önünde canlandırarak ifade eder. Anlatıma farklılık, üsluba güzellik katan kalıplaşmış sözlerdir. Deyimler de tıpkı atasözleri gibi yerli ve millidir. Toplumunu oluşturan bireylerin duygu, düşünüş, kültür, deneyim ve ifade biçimleri, kelime hazinesi gibi pek çok konuda ipuçları verir. Türklerin karşılaştıkları olay ve durumlar için sözcük türetme başarısı, deyim türetmede de kendini gösterir. Anadolu insanı her durum için farklı anlatım biçimleri kullanmada oldukça uzmandır. Yazı dilindeki deyimler bir kenara bırakılırsa Türkiye Türkçesi ağzlarındaki deyimlerin sayısı az değildir, hatta kaydedilip yazıya geçirilmeyi bekleyenler de dikkate alındığında çok sayıda deyim ortaya çıkacaktır.

Nitekim Türkiye Türkçesi ağzları bu tür verilerle doludur. Adıyaman yöresi ağzları da oldukça farklı ve ilgi çekici bir görünüme sahiptir. Yöre insanlarının varlık ve durumları isimlendirme ve ifade etmede deyimlerden faydalanma konusunda gösterdiği başarı “Allah altından çulu çekmiş, aleseviye iş yapmağ, anamı sattılar papırcımı elime verdiler, cehennem beri gırğ gonağ öte, çapıdı çapıdıña dēmez, bezi bezine demez, eliñi eliyin üstüne goy elini de şeyiyiñ üstüne goy da ye, ellemi yesir olacañ uçu nasip olmadı, kösnü gimi her yerden çığmağ, tumayñ körü gimi üstüne düşmek, tumanı dizine inmek/indirmek, altım daşıdı üsdüm toğacıdı, ekmāñ birini yēp birini ite atmağ, başı kirlenmek” gibi yörede kullanılan çok sayıda deyimden anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada, Adıyaman ili ağzlarında bugüne kadar derlenmemiş, kayda alınmamış deyimler ele alınmıştır. Bunun için Adıyaman ilinin Gölbaşı ilçesi Yukarı Çöplü köyüne gidilmiş ve yaşı 70’in üzerinde ikisi hiç okula gitmemiş, herhangi bir eğitimden geçmemiş, diğeri ilkokulu dışarıdan bitirmiş köy sakinleriyle görüşülmüş ve 60 deyim kayda alınmıştır. Kayda alınan veriler yöre ağzında kullanılan şekliyle yazıya geçirilmiş, alfabetik sırayla yazılmış, karşılıklarına anlamları verilmiş ve kaynak kişiler belirtilmiştir. Deyimlerde yer alan bazı anlamı bilinmeyen sözcüklerin de anlamları kaynaklarla tanıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deyimler, Adıyaman yöresi ağzları, Türkçenin söz varlığı, derleme, Türkiye Türkçesi ağzları.

* Bu derleme çalışması için Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 31.05.2024 tarihli ve 2024/5 sayılı kararıyla onay alınmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Anabilim Dalı, Balıkesir/TÜRKİYE sddeniz1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8169-4806

CONTRIBUTIONS TO IDIOMS IN THE DIALECTS OF ADIYAMAN REGION

Abstract

Turkish language has a very rich vocabulary with idioms. Idioms express a situation or concept that can be expressed in many words in a short way, in an interesting way, in a more effective style, almost by visualising it in front of the eyes. They are clichéd words that add diversity to the expression and beauty to the style. Idioms are local and national just like proverbs. They give clues on many issues such as the feelings, thoughts, culture, experience and expression styles, vocabulary of the individuals who make up the society. The success of the Turks in deriving words for the events and situations they encounter also manifests itself in the derivation of idioms. Anatolian people are very skilful in using different forms of expression for every situation. Leaving aside the idioms in the written language, the number of idioms in the dialects of Turkish is not small, and even when the ones waiting to be recorded and transcribed are taken into consideration, a large number of idioms will emerge.

As a matter of fact, Turkish dialects are full of such data. The dialects of Adıyaman region also have a quite different and interesting appearance. The success of local people in using idioms to name and express entities and situations is evident from the large number of idioms used in the region: “Allah altından çulu çekmiş, aleseviye iş yapmağ, anamı sattılar papıcımı elime verdiler, cehennem beri gırğ gonağ öte, çapıdı çapıdıña dēmez, bezi bezine demez, eliñi eliyin üstüne goy elini de şeyiyiñ üstüne goy da ye, ellemi yesir olacañ uçu nasip olmadı, kösnü gimi her yerden çığmağ, tumayıñ körü gimi üstüne düşmek, tumanı dizine inmek/indirmek, altım daşıdı üsdüm toğacıdı, ekmāñ birini yēp birini ite atmağ, başı kirlenmek”.

In this study, the idioms in the dialects of Adıyaman province that have not been collected and recorded so far are discussed. For this purpose, the village of Yukarı Çöplü in Gölbaşı district of Adıyaman province was visited and the inhabitants of the village, who were over 70 years old and had never been to school or received any education, were interviewed and 60 idioms were recorded. The recorded data were transcribed as used in the local dialect, written in alphabetical order, and their meanings were given against them. The meanings of some words with unknown meanings in the idioms were also witnessed with the sources.

Keywords: Idioms, Adıyaman region dialects, Turkish vocabulary, compilation, Turkey Turkish dialects.

Giriş

Deyimler, bir durumu veya kavramı ilgi çekici, etkili bir üslup kullanarak anlatmak için kullanılır. Anlatıma farklılık, üsluba güzellik katan kalıplaşmış ifade biçimleridir. Türk dili zengin bir deyim varlığına sahiptir. Türk insanı her durum için sözcük türetme konusunda başarılı ve dikkat çekici olduğu gibi deyim türetmede de oldukça başarılı olmuştur. Deyimler de tıpkı atasözleri gibi yerli ve millidir. Kişiyi kısa yoldan etkili bir anlatım imkânı sunar. Deyimin Türkçe Sözlük'te tanımı "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir" (TS, 2023: 996) şeklindedir. Konuyla ilgili en kapsamlı çalışmayı yapan Ömer Asım Aksoy deyimleri "Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları" (Aksoy, 1981: 49) biçiminde tanımlar.

"Deyimler – bir başka ulusla olan kültür ilişkileri sonunda, ondan çevrilme, alınma değilse – bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları kısacası maddi ve manevi kültürünü yansıtan o toplumun düşünme biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözlerdir. Ayrıca bu öğeler her dilin iç yapısını, anlam özelliklerini de yansıtır" (Aksan, 2006: 91) denir. Başka bir çalışmada da "Deyim (locution, expression; locution, phrase, term, idiom; Resensart ve Ausdruck), belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür" (Aksan, 1982: 37) ve "Bir toplumun diline yansıyan kültürünün izlerini, ipuçlarını ortaya koyar. Anlatım gücünü arttırıcı kimi zaman hoşça gidecek, söyleyene zevk veren ve hatırdan kalmayı sağlayan öğeler içerir" (Aksan, 2014: 97) açıklamaları yapılır.

Türk dili, deyimleriyle de çok zengin bir söz varlığına sahiptir ve bu tür ifadeler, az sözle çok şey ifade etme imkânı sunar. Konuyla ilgili "Deyimler, bir düşünceyi, bir kavramı daha etkili ve daha kısa yoldan belirtebilmek için kullanılan anlatma araçlarından biridir" (Gül ve Yalçın, 1989: 7) denmektedir.

Türk insanı her durum için farklı anlatım biçimleri kullanma konusunda yeterince ustadır. Yazı dilindeki deyimler bir kenara bırakılırsa Türkiye Türkçesi ağızlarındaki deyimlerin sayısı az değildir, hatta yeni çalışmalarla kaydedilip yazıya geçirilmeyi bekleyenler de dikkate alındığında çok sayıda deyim ortaya çıkacaktır. Aksan'ın bu noktada düşüncesi "Her şeyden önce belirtmeliyiz ki Türkçe deyimler açısından çok zengin bir dildir. Ömer Asım Aksoy'un yalnızca, bugünkü yazı dilimizde saptadığı deyimlerin sayısı 5742'dir. Bu sayıya elbette, lehçelerde, Anadolu ağızlarında kullanılanlar da katılabilir. Tarihsel metinlerde geçen ve bugün artık yaşamayanları da ekleyecek olursak Türkçenin deyimler yönünden belirgin zenginliği ortaya çıkar" (Aksan, 2006: 92) dir.

Söz varlığında önemli bir yere sahip olan deyimler "Pratik bir zekânın, ince bir dil zevkinin önemli ürünlerindedir" (Dündar, 2021: 2601-2627). Adıyaman insanının da varlıkları isimlendirme ve ifade konusunda deyimlerden faydalanma açısından ince bir zekâyâ sahip olduğu yörede kullanılan çok sayıda deyimden anlaşılmaktadır. Nitekim "Yer Adları Üzerine Bir Değerlendirme: Adıyaman İli Gölbaşı İlçesi Örneği" adlı çalışmada "Yer adlarında Türkçe kökenli sözcüklerin ağırlıklı kullanılması ilçedeki yer adlarının yabancı dillerin etkisinden uzak kaldığını göstermektedir" (Telli, 2018: 507-526) denilerek bölge ağzının dil açısından ne denli değerli veriler içerdiği ifade edilir.

Leyla Karahan Adıyaman ağzını Batı Grubu Ağızlarının VII. Alt Grubuna dâhil eder. Derlediğimiz deyimlerin kolay anlaşılması için kısaca vermeyi gerekli gördüğümüz bu gruptaki ağzların temel ses özelliklerini şöyle sıralar:

1. Yazı dilindeki "çamur, yağmur" gibi kelimelerde bulunan yuvarlak ünlüler, bu ağızlarda düzdür.
2. Yarı kalın "ó,ú" ünlülerine bu ağızlarda tek tük rastlanır.
3. "ñ, ħ, g" ünsüzleri bu grubun karakteristik sesidir (deñiz, yoğ, gız).
4. "g, ğ" ünsüzleri ön seste ünlü ile biten bir kelimeden sonra sızılışarak düşme eğilimindedir (beriel).

5. “-ıncı/-inci” ve “-ı/-i” zarf-fiil ekleri işlek olarak kullanılır (gelinci, ağlayı ağlayı).
6. Zamir kökenli teklik ve çokluk 1. şahıs ve bildirme ekleri “-ım/-im, -ık/-ik/-ıh” tır (gelirim, gelirik).
7. “böyle, öyle” kelimeleri bu ağızlarda “bèyle, èyle” şeklindedir.
8. Bazı ağızlarda “-ıncı/-ici” gelecek zaman eki ile “-ık/-ik” geçmiş zaman eki kullanılır (gelici, gelik) (Karahana, 2014: 171-172).

Bu bölge ile ilgili bugüne kadar yapılmış en kapsamlı çalışmalar Burak Telli ve Türker Barış Bulduk’un hazırlamış oldukları “Adıyaman İli ve Yöresi Ağızları Söz Varlığı”, Sadi Nakiboğlu’nun “Adıyaman ve Yöresi Ağızları” ve M. Fatih, Alkayış’ın “Adıyaman Ağızında Atasözleri ve Deyimler 1-2” adlı eserlerdir.

Bu çalışmada, Adıyaman ili ağızlarında bugüne kadar derlenmemiş, kayda alınmamış deyimler ele alınmıştır. Bunun için Yukarı Çöplü köyüne gidilmiş ve yaşı 70’in üzerinde ikisi hiç okula gitmemiş, herhangi bir eğitimden geçmemiş, biri de ilkokulu dışardan bitirmiş köy sakinleriyle görüşülmüştür. Kayda alınan veriler yöre ağızında kullanılan şekliyle yazıya geçirilmiş, alfabetik sırayla yazılmış, karşılıklarına anlamları verilmiştir. Ayrıca her deyim sonuna hangi kaynak kişiden derlendiği (Kaynak Kişi (KK1/ 2/3)) şeklinde belirtilmiştir. Deyimlerde yer alan bazı anlamı bilinmeyen sözcüklerin de anlamları kaynaklarla tanıklanmıştır.

Bu anlayışla yöreden derlediğimiz deyimler şunlardır:

Allah altından çulu çekmiş: Bir insanın iyi bir iş yapacağına veya iyi bir insan olacağına dair umudun bitmesi durumunda söylenen söz. (KK1)

Allah dibini delmiş biraşmış: Bir insanın işe yaramadığını ifade etmek için kullanılır. (KK1)

Altım daşadı üsdüm tohacıdı: Bu deyim “Altı daş üstü tokaç del ya.” biçiminde kaydedilmiş ve “Evlenen kızın kendi anne babasının evine dönmeye üzerine, kızın anne ve babası kendi çocuğuna kızmak ve onu tekrar kocasının evine göndermek amacıyla bu sözü söyler. Kocan veya kaynanan seni taşa yatırıp üstüne de tokaç vurmuyor ya daha ne istiyorsun?” (Alkayış, 2019: 56) anlamı ve örneği verilmiştir. Derlediğimiz yörede de yakın anlamda kullanılmaktadır. (KK1)

Alayına bi gazan gurmaş: Bir kadının kızdığı zaman yabancı ya da kendi çocukları bile olsa hepsini bir kerede toprağa vereyim, ölsün gitsin manasında beddua niteliğinde söylenen bir söz. (KK1)

Aleseviye iş yapmaş: Bir işi üstün körü yapmak. (KK1)

Altı ağıya dönmek: Her şey tersine döndü manasında bir deyim. (KK1)

Ağzı yumuşuna dolu: Her gördüğüne bir iş buyuran insan için söylenir. (KK1)

Ağzı kurtlu: Aşırı dedikoducu ve iftiracı. (KK2)

Anamı sattılar papıcımı elime verdiler: Benden istedikleri gibi faydalandılar ve karşılığını vermediler anlamındadır. (KK1)

Aş yēp gaşşılı çalmaş: Kimseyle hiçbir samimiyetim yok manasında bir söz. (KK1)

Ay bacē geşti: Bu deyim “Ay pacayı aşmaş” şekli de bulunmaktadır. “Artık iş işten geçmek, bir şeyi yapmak için geç kalınmak” (Alkayış, 2021: 89) anlamında kullanılır. (KK3)

Başı kirlenmek: Kadınlar için âdet görmek, âdet olmak anlamında kullanılır. (KK1)

Bi çanaşda yimek: Aile fertlerinin evlilik ya da iş sebebiyle henüz birbirlerinden ayrılmadıkları ve de çok iyi anlaşmalarını ifade için kullanılır. (KK1)

Bi garında olmaş: Aynı aileden tüm fertler için “hepimiz öz kardeşiz” manasında söylenen sözdür. (KK2)

Cehennem beri gırh gonaş öte: Benden uzak olsun anlamında bir deyim. (KK1)

Çapıdı çapıdıña dēmez, bezi bezine dēmez: Ne sen ona ne de o sana muhtaç değil anlamında bir deyim. (KK1)

Dabaz olmağ: Sinir olmak. (KK1)

Daşı topalağ: Ne kadar iyi olursa olsun kimseye yaranamayan, yaptığı hiçbir iyilik kimse tarafından değer ve saygı görmemiş kişi için söylenir. (KK2)

Dişiniñ barını sormağ: Fakirlikten, yoksulluktan yiyecek ekmeği olmamak manasında bir deyim. (KK3)

Dodā ğurtlu: Dedikoducu, dedikodu yapan. (KK1)

Ekmāñ birini yēp birini ite atmağ: Yaptığı iyilikler sonucunda kötü bir durumdan kurtulunca “şükür etmek” manasında kullanılan bir söz. (KK1)

Eli yüzü gara olmağ: İftira atan, dedikodu yapan, insanları birbirine düşüren birinin çok kötü bir insan olduğunu belirtmek üzere söylenir. (KK1)

Eliñi eliyin üstüne goy elini de şeyiyiñ üstüne goy da ye: Sahip olduğu nimetlerin farkında olmayan insan için “Elindeki fırsatları rahatça kullan, ye, iç, tadını çıkar” anlamında bir deyim. (KK1)

Elimiñ duzu yoğ: Ne kadar iyi olursam olayım kimseye yaranamam, yaptığım hiçbir iyilik kimse tarafından değer görmez anlamında kullanılır. (KK1)

Ellemi yesir olacañ uçu nasip olmadı: Yiğitliği, cesareti belirtmek için söylenir. (KK1)

Eli ergi: Hırsızlık yapan biri için söylenir. (KK1)

Esik etek: Kadınlar için ‘savunmasız, korunmaya ihtiyacı olan’ anlamında kullanılır. (KK1)

Garnan buz gimi olmağ: Bir insanın herhangi bir sebeple karşıdaki insandan soğuyup uzaklaştığını belirtmek üzere söylenir. (KK1)

Gara derdin dibi dutmağ: Amansız hastalığa yakalansın, ölsün anlamında beddua niteliğinde bir deyim. (KK1)

Garamet etmek: İftira atmak. (KK1)

Gōdesinde can yoğ: Tembel. (KK1)

Gözündā sürmeyi ğapmağ: Bu deyim “sürmeyi gözden kaçırmağ” şekli de bulunmaktadır ve “Bir hırsızın kendi işinde çok usta ve hünerli olması” (Alkayış, 2021: 146) anlamında kullanılır. (KK1)

Guru çula oturtmağ: Bir insanın sahip olduğu tüm varlığı ve imkânlarının başka biri tarafından zarara uğratılması, iflasa uğratılması. (KK2)

Guyro kuyrā sarmağ: Çok iyi anlaşmak. (KK1)

Guyro omuzlamağ: Rahatsız olunan veya keyif alınmayan bir ortamdan anında kalkıp gitmek. (KK3)

Güm güm gümüleme zom zom zomulama: Sahip olduğu serveti ve imkânlarıyla gereksiz yere gurur duymak. (KK1)

İnadına odunum demek: Yanlışta ısrar etmek. (KK1)

İlō gevremek: Açlıktan, fakirlikten sıkıntı yaşamak. (KK1)

İşim bitti aşım bişti şeyimde saña getti: Bir insanın diğer insanla çıkar ilişkisi bittiğinde söylenen bir söz. (KK1)

Kedi manını yitirse bulamaz: Evde veya işte bir düzeni olmamak, dağınık olmak. (KK1)

Kerc etmek: Söylediğinin tersini ima etmek. Kerc: 1. Alay, kinayeli söz; 2. Zıt, ters; 3. Gönüllenne, darılma; kerçetmek [kerçitmek] (DS, 2019: 2752) biçiminde bu deyim Derleme Sözlüğü’nde de yer almaktadır. (KK1)

Kösnü gimi her yerden çihmağ: Olur olmadık yerlerde bir anda belirmek. (KK2)

Malamatlıh etmek: Rezalet çıkarmak. (KK1)

Manavî gimi dolanmağ: Akılsız gibi dolaşmak. (KK1)

Mezeleyip durmağ: Aynı şeyi gereksiz yere sıklıkla tekrar etmek. (KK1)

Namıs ocân körü: Hata, kusur veya yanlış bir davranış sergileyen hısum, akraba için bu tür davranışları görmezden gelmek amacıyla söylenen “Bu benim akrabam veya yakınımıdır, atamam, satamam” anlamında bir deyim. (KK1)

Orda burda sifinmek: Gereksiz işlerle uğraşmak. (KK1)

Salını alıp selamata çıhmağ: İnsanları birbirine düşürdükten sonra hiç haberi yokmuş gibi davranmak. (KK2)

Seni doğuracâma daş doğuredim: Bu deyim benzeri “Anañ seni doğuracağına hamır leğeni doğıraydı.” biçiminde kaydedilmiş ve “Gereksiz, işe yaramayan kimse için söylenen bir deyim. Leğen bile işe yarar ama o kimse işe yaramaz” (Alkayış, 2019: 56) anlamı verilmiştir. Derlediğimiz yörede de aynı anlamda kullanılmaktadır. (KK1)

Sırtta yoğarı gonusmağ: Sinir bozucu şekilde konuşmak. (KK1)

Südü ahmağ: Hiç olmadık bir yer ve zamanda gereksiz ve aşırı sevgi göstermek. (KK2)

Tazı dutmak: İşe yaramak. (KK1)

Tumayñ körü gimi üstüne düşmek: Görmemesi gereken bir şeyi tesadüf eseri birdenbire görmek. (KK3)

Tumanı dizine inmek/indirmek: Hayır diyememek. (KK1)

Yañırına doğunmağ: Onuruna, gururuna dokunmak. (KK1)

Yarım papıcına getmek: Fakirlikle yaşayıp ölmek. (KK3)

Ye çuham ye: Aslı “Ye kürküm ye”dir. Yöre ağızında bu şekliyle kullanılır. Çuha I: Elde işleme yünden ve yerli dokuma kumaştan yapılan, önü açık kısa bir çeşit ceket (DS, 2019: 1301). (KK3)

Yüzünüñ ergisi dorgulmamağ: Asık suratlı olmak. (KK1)

Yüzünü sasıtmağ: Memnun olmamak. (KK1)

Unu duzu avuşlamağ: Kimseden bir beklenti içine girmemek. (KK1)

Sonuç

Deyimler uzun ifadelerle anlatılacak bir konuyu kısa ve kalıplaşmış anlatım biçimleriyle âdeta tasvir ederek anlatan sözlerdir. Anlatıma farklılık, ifadeye güzellik katarlar. Türkiye Türkçesi ağızları bu tür ifadelerle doludur. Nitekim Türk insanı her durum için kesin, net, farklı sözcükler ve yapılar türetme konusunda oldukça ustadır. Adıyaman ağızları da deyim türetme ve kullanma konusunda çok farklı ve ilgi çekici bir görünüme sahiptir. Bölgede yaptığımız derleme sonucunda yöreye has ve daha önce kaydedilmemiş 60 deyim tespit ettik. Bunların her biri aile ilişkileri, tembellik, ölüm, dedikodu, karşılık görememe, bağlılık, iyilik, kötülük, fakirlik, zenginlik, değer görememe, beddua, kibir, çıkar ilişkisi, akılsızlık, umursamama, fesatlık, memnuniyetsizlik, çalışkanlık, bağlılık, samimiyetsizlik gibi farklı konularda söylenmiş, uzun yıllardır kullanılagelen ve kullanılmaya devam eden deyimlerdir. Bu deyimlerin bir kısmı iki bir kısmı da ikiden fazla sözcükten oluşmaktadır. Bu çalışma ile unutulup gitmeye yüz tutan deyimlerimiz kayda alınmış ve unutulmaktan kurtarılmıştır. Bu tespitlerle Türkçenin söz varlığıyla ilgili çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Kaynaklar

AKSAN, D. (1982). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim 3*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

AKSAN, D. (2006). *Türkçenin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

- AKSAN, D. (2014). *Anadilimizin Söz Denizinde*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSOY, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2- Deyimler Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ALKAYIŞ, M. F. (2021). *Adıyaman Ağzında Atasözleri ve Deyimler 1*, İstanbul: Hiper Yayın.
- ALKAYIŞ, M. F. (2019). *Adıyaman Ağzında Atasözleri ve Deyimler 2*, İstanbul: Hiper Yayın.
- GÜL, M. ve YALÇIN, İ. (1989). *Açıklamalı Deyimler Sözlüğü*, Ankara: Koza Yayın Dağıtım.
- KARAHAN, L. (2014). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- NUR SIR DÜNDAR, A. (2021). “Kütahya Merkez Ağzından Derlenen Deyimlerle İlgili Bir İnceleme”, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 4, Aralık 2021, s. 2601-2627.
- TELLİ, B. (2018). “Yer Adları Üzerine Bir Değerlendirme: Adıyaman İli Gölbaşı İlçesi Örneği”. *Turkish Studies Language/Literature*, Volume 13/12, Spring 2018, p. 507-526.
- TELLİ, B. ve BULDUK, T. B. (2018). *Adıyaman İli ve Yöresi Ağzları Söz Varlığı*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- (2019). *Derleme Sözlüğü IV I-N*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- (2019). *Derleme Sözlüğü II C-D*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- (2023). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Saide Deniz, Adıyaman 1945, Eğitim Durumu Yok, Ev Hanımı. (Görüşme Tarihi: 2024)
- KK-2: Leyla Bilgili, Adıyaman 1952, Eğitim Durumu Yok, Ev Hanımı. (Görüşme Tarihi: 2024)
- KK-3: İhsan Bilgili, Adıyaman 1952, İlkokul Mezunu, Emekli. (Görüşme Tarihi: 2024)